

**SORUMLULUK HUKUKU
SEMPOZYUMU
BİLDİRİ KİTABI
(Tam Metinler)
23-24 Haziran 2022, Antalya**

Editörler

Prof. Dr. M. Tufan ÖĞÜZ

Araş. Gör. Kerem ÖZ

**FİLİZ KİTABEVİ
İSTANBUL
2022**

**SORUMLULUK HUKUKU
SEMPOZYUMU
BİLDİRİ KİTABI
(Tam Metinler)
23-24 Haziran 2022, Antalya**

Editörler

Prof. Dr. M. Tufan ÖĞÜZ

Araş. Gör. Kerem ÖZ

**FİLİZ KİTABEVİ
İSTANBUL
2022**

Tehlike Sorumluluğu ve Uygun İlliyet Bağı Teorisi

Prof. Dr. Halûk N. NOMER*

I. Genel Olarak

Sempozyum'da sunum konusu olarak bu konuyu seçmeme Yargıtay 21. Hukuk Dairesinin Devlet'in TMK m.1007 uyarınca tapu sicilinin hukuka aykırı biçimde tutulmasından sorumluluğuna ilişkin bir kararı vesile oldu. 21. Hukuk Dairesi'nin bu kararında, Devlet'in TMK m.1007 uyarınca sorumluluğunda üçüncü kişinin ağır kusurunun illiyet bağını kesmeyeceği belirtilmiş; buna gerekçe olarak da Devlet'in buradaki sorumluluğunun tehlike sorumluluğu olması gösterilmiştir.

“... davacının zararına neden olan olay ve işlemler zincirinin, dava dışı Feridun'un davacının kimlik bilgilerine ulaşarak sahte nüfus cüzdanı düzenlemesi ve bu bilgileri kullanarak sahte vekâletname çıkartması ve bu belgeler sonucunda tapu müdürlüğüne müracaatla resmi senet tanzim ettirmek suretiyle davacıya ait taşınmazı satmasıdır. Bu şekildeki eylem nedeniyle oluşan zarar, tapu dairesinde yapılan işlemde kaynaklandığından, tehlike sorumluluğuna dayalı kusursuz sorumluluk şeklinde düzenlenen TMK 1007. maddesi uyarınca Devletin sorumluluğunu gerektiren illiyet bağının kesilmediği ve davalı Hâzinenin tapu kaydının iptali nedeniyle TMK

---

* İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı.

1007. maddesi uyarınca kusursuz sorumluluğunun bulunduğu anlaşılmamasına göre, davanın esas hakkında bir karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde illiyet bağının kesildiği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmesi usûl ve kanuna aykırıdır.”¹

Aynı dairenin benzer bir kararı da şu şekildedir:

“...zararın vekâletname düzenlenmesi ile bu sahte vekâletnamenin tapuda yapılan tescil işlemine dayanak olarak alınmasıyla ortaya çıktığı, bu durumda, davacının zararı ile tapuda yapılan işlem arasında uygun illiyet bağının kesildiğinden söz edilemeyeceği...”²

TMK m.1007’deki sorumluluğun tipik bir tehlike sorumluluğu olup olmadığı hususu bir yana, Yargıtay’ın gerekçesi isabetli midir? Yani tehlike sorumluluklarında uygun illiyet bağı ve illiyet bağının kesilmesi teorilerine yer var mıdır?

Bu konuya geçmeden şu hususu belirtmek gerekir ki, Yargıtay’ın eğilimi Devlet’in TMK m.1007 uyarınca sorumluluğunu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatlarının da etkisiyle, genişletmek yönündedir. Örneğin Yargıtay, zamanaşımı bakımından burada TBK m.72’deki haksız fiil sorumluluğuna ilişkin zamanaşımı sürelerini değil, TBK m.146’daki 10 yıllık genel zamanaşımı süresini uygulamaktadır³. Üçüncü

¹ 21. HD, 12.05.2015, E. 2015/2956, K. 2015/4093 (YKD 2016/1, 107).

² 21. HD, 01.06.2016, E. 2015/2441, K. 2016/6202 (YKD 2016/9, 2210).

³ 21. HD, 13.02.2018, E. 2017/6637, K. 2018/916 (YKD 2019/2, 424); 21. HD, 18.04.2017, E. 2016/12852, K. 2017/3327 (YKD 2017/12, 2964); 21. HD, 18.04.2017, E. 2015/5605, K. 2017/3357 (YKD 2017/12, 2967); 21. HD, 22.02.2016, E. 2015/16139, K. 2016/2047 (YKD 2016/11, 2727); 21. HD, 28.03.2016, E. 2015/2495, K. 2016/3472 (YKD 2016/8, 1948); 5. HD, 27.05.2014, E. 2013/28329, K. 2014/14914 (YKD 2014/9, 1862); 20. HD, 17.01.2012, E. 2011/10548, K. 2012/222 (YKD 2012/2, 296). Ayrıca bkz., AYM, 25.07.2017, Başvuru No. 2014/6673 (RG 29.09.2017, Sayı: 30195).

kişinin ağır kusuru sebebiyle illiyet bağının kesilmesi gündeme geldiğinde de, buradaki sorumluluğu tehlike sorumluluğu olarak nitelendirerek, bunun mümkün olmadığı, yani üçüncü kişinin ağır kusurunun Devlet'in sorumluluğunu ortadan kaldıramayacağı yönünde görüş dile getirmiştir. Ancak Yargıtay kararları arasında bir birlik bulunmadığını söylemek gerekir. Nitekim benzer bir olayda yine aynı daire (21. Hukuk Dairesi) ve keza benzer bir başka olayda Hukuk Genel Kurulu üçüncü kişinin ağır kusuru sebebiyle illiyet bağının kesildiğini kabul ederek, Devlet'in sorumlu tutulamayacağına hükmetmiştir:

“...tapu müdürlüğünün hukuka aykırı eylem ve işlemleri ile doğan zarar arasında nedensellik bağının, tapudaki işlemin sahtecilik yoluyla elde edildiği ve tescilin yolsuz olarak gerçekleşmesinden dolayı 3. kişilerin ağır kusuru ve yanı sıra davacının ve onun da taşınmazı satın aldığı kişinin, yapılan satış işlemlerinde iyiniyetli olmadıklarının, ağır kusurları bulunduğu ortaya çıkması nedeniyle kesilmesinden dolayı tazminat davasının reddine karar verilmesi gerekirken...”⁴

“Yukarıda açıklanan olgular itibarıyla usulsüz işlemin sahte nüfus cüzdanından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Diğer bir anlatımla zarar tapu sicilinin tutulmasından değil, sicilin düzenlenmesinde etken olan nüfus kaydından kaynaklanmaktadır. Medeni Kanununun 917. md. (yeni 1007) maddesinde sorumluluğun, tapu sicilinin tutulmasından kaynaklandığı belirlenmiştir. Madde de öngörülen sorumluluk, kusursuz sorumluluktur. Diğer bir anlatımla zarar gören davalının kusurunu kanıtlamak zorunda değildir. Davalı da

⁴ 21. HD, 05.11.2019, E. 2019/3004, K. 2019/6290 (YKD 2020/2, 433).

kusuru bulunmadığı savunmasının ötesinde uygun illiyet bağının kesildiğini kanıtlamak zorundadır. Kusursuz sorumluluk da illiyet bağının kesilebilmesi için zarar görenin ağır kusurunun bulunması veya üçüncü bir kişinin illiyet bağını kesebilecek nitelikte ağır kusurunun olması veya hakkında zararlandırıcı sonucun meydana gelmesinde öngörülmeleyen bir halin bulunması gerekmektedir. Somut olayda zarar gören davacının illiyet bağını kesebilecek ölçüde kusurunun olmadığı yine öngörülmeleyen bir durumun da bulunmadığı görülmektedir. Ne var ki gerek ceza dosyasında gerekse tapu iptaline ilişkin dava dosyasında zararlandırıcı sonucun ortaya çıkmasında bir üçüncü kişinin hukuka aykırı eyleminin bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu kişinin suç teşkil eden ve ağır kusuru oluşturan eylemi açıktır. Şu haliyle sorumluluğu gerektiren illiyet bağının kesildiği kabul edilmelidir. Yapılan bu açıklama itibarıyla olayda zarar, hukuka aykırı eylem bulunmakta ise de kusursuz sorumlu olan davalının sorumluluğunu gerektirecek uygun illiyet bağının bulunmadığı görülecektir. Aksi bir sonuç kusursuz sorumluluğun ötesinde bizi sebep sorumluluğuna götürür ki davanın dayanağını teşkil eden MK.'nun 1007. maddesi sebep sorumluluğunu öngörmemiştir.”⁵

Burada parantez açarak şunu belirteyim ki, Devlet’in TMK m.1007 uyarınca sorumluluğunu tehlike esasına dayandıran yazarlar mevcut olmakla birlikte, aksi yöndeki görüş üstün tutulmalıdır: “Tapu

---

⁵ HGK, 10.11.2004, E. 2004/4–526, K. 2004/589 (YKD 2005/4, 501).

sicilinin tutulması faaliyeti başkaları için ağır tehlike kaynağı değildir"; tapu sicilinin tutulması somut bir durumda ağır tehlike yaratsa dahi, *"bu ağır tehlike, tapu sicilinin tutulması faaliyetinin tipik, esaslı unsuru değildir"*⁶. TMK m.1007 uyarınca sorumluluğun tehlike esasına dayanmadığı kabul edilse dahi, bu sorumluluk kusura dayanmayan bir sorumluluktur; o hâlde, yine üçüncü kişinin ağır kusurunun illiyet bağı kesilemeyeceği görüşü kabul edilebilir mi? Başka bir ifade ile üçüncü kişinin ağır kusurunun kesilmesi veya daha genel olarak zarar görenin veya üçüncü kişinin ağır kusuru veya mücbir sebep dolayısıyla illiyet bağı kesilmesi sadece kusur sorumluluklarına özgü bir durum mudur?

II. Kusur Sorumluluğunda

Uygun illiyet bağı ve buna bağlı olarak illiyet bağı kesilmesi teorileri esas itibarıyla kusur sorumluluğu dikkate alınarak üretilmiş teorilerdir. Bu teoriler, aslında illiyet teorileri değil, sorumluluğu belirleyen "isnat teorileridir"⁷ ve dolayısıyla "sorumluluğu sınırlandırılan"⁸ teorilerdir. TBK m.49/eBK m.41/Art.41 OR hükmünün lafzı dikkate alındığında, hukuka aykırı bir fiille ve kusurlu olarak başkasına zarar veren, verdiği zararı karşılamakla yükümlüdür (TBK m.49, f.1: *"Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür."*). Başka bir ifade ile hukuka aykırı fiil ile zarar arasında tabii illiyet bağı bulunması yeterlidir. Oysa kanunun lafzına rağmen sorumluluk sınırlandırılmaktadır. Uygun illiyet bağı teorisine göre, genel hayat tecrübelerine ve olayların alışılmış akışına göre, doğan zarar, o eylemin uygun ve normal bir sonucu olarak kabul edilebiliyorsa, zarar veren sorumlu tutulmalıdır⁹. Örneğin (A) tarafından hafif şekilde yaralanan (B), tedavi için gittiği hastanede karşılaştığı kan davalısı (C) tarafından öldürülür. (A)

⁶ Cüneyt Pekmez, *Tapu Sicilinin Tutulmasından Devletin Sorumluluğu*, İstanbul 2013, s.27.

⁷ Fikret Eren, *Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağı Teorisi*, Ankara 1975, s.55.

⁸ Eren, s.57.

⁹ Eren, s.52/53.

(B)'yi yaralamasaydı, (B) hastaneye gitmeyecek ve (C) tarafından öldürülmeyecekti. (B)'nin ölümüne (A) sebep olmuştur, fakat (A)'nın eylemi (B)'nin ölümünün uygun sebebi değildir. (B)'nin bu şekilde öldürülmesi, genel hayat tecrübelerine ve olayların alışılmış akışına uygun düşmemektedir. Ölüm olayından (A)'yı sorumlu tutmak hakkaniyete uygun düşmez.

Aslında bu görüş, haksız fiil sorumluluğunda kusur esasının kabul edilmesinin bir uzantısıdır. Kusur prensibinin kabulünün arkasında şu düşünce yatmaktadır: Kusur prensibi kabul edilmeseydi, insanlar çekingen hâle gelir, insanlar arasındaki ilişkiler, alışveriş hayatı bundan olumsuz yönde etkilenirdi. İnsanlara hareket serbestisi tanınmalıydı¹⁰. O hâlde zarar veren, kastından veya ihmalden, yani gerekli dikkat ve özeni göstermemesinden sorumlu olmalıdır. Uygun illiyet bağı bir noktada kusurun ihmâl türüyle örtüşmektedir. Zira hayatın olağan akışına uygun olan zarar, öngörülebilir zarardır ve zarar veren öngörülebilir nitelikteki bu zararı önlemek için gerekli tedbirleri almamış olmasından dolayı kusurludur ve bu sebeple doğan zararı tazmin etmelidir. Şu var ki, uygun illiyet bağı teorisinde *ex post* değerlendirme görüşü ağırlık kazanmıştır. Yani öngörülebilirlik zarar verenin bildiği veya bilmesi gereken şartlara göre değil, olayın gerçekleştiği an mevcut olan tüm şartlara göre belirlenmektedir¹¹. Örneğin bir kimsenin hemofili hastası bir kimseyi hafif şekilde yaralaması ve o kimsenin ölmesi olayında¹², hayatın olağan akışı belirlenirken *bir kimsenin* hafif şekilde yaralanması sonucunda ölmesinin hayatın olağan akışına uygun olup olmadığı değil, *hemofili hastası bir kişinin* hafif yaralanması hâlinde o kişinin ölmesinin hayatın olağan akışına uygun olup olmadığı değerlendirilmektedir. Failin bu durumu bilmemesi veya bilmesi gerekmemesinin herhangi bir önemi yoktur. Umulmayan/olağanüstü hâl, burada sorumluluğu ortadan kaldırmaz, fakat tazminatta indirim sebebi olarak değerlendirilir.

¹⁰ **Haluk N. Nomer**, *Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddi Tazminatın Belirlenmesi*, İstanbul 1996, s.70.

¹¹ **Eren**, s.92 vd.

¹² Örnek için bkz., **Halûk Tandoğan**, *Türk Mes'uliyet Hukuku*, Ankara 1961, s.77.

Diğer taraftan zarar veren, zarar görenin veya üçüncü kişinin ağır kusuru veya mücbir sebebin varlığını ispat ederek -hâkimin takdirine göre- illiyet bağının kesilmesi sebebiyle sorumluluktan kurtulabilir. Burada “illiyet bağının kesilmesi” ibaresi mecazi anlamda kullanılmıştır. Bu durumlarda illiyet bağı gerçekte kesilmiş değildir, varlığını devam ettirmektedir, ancak diğer sebeplerin (zarar görenin veya üçüncü kişinin ağır kusuru, mücbir sebep) zarar doğurmaya elverişlilik derecesi, zarar verenin fiilini önemsiz kılmakta, onu uygun sebep olmaktan çıkarmaktadır¹³.

III. Tehlike Sorumluluğunda

A. Temel Sınırlama: Karakteristik Risk

Türk Borçlar Kanunu’nda tehlike sorumluluğuna ilişkin olarak genel bir düzenlemeye yer verilmiştir: TBK m.71, f.I’e göre “*Önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin faaliyetinden zarar doğduğu takdirde, bu zarardan işletme sahibi ve varsa işleten müteselsilen sorumludur.*”

Genel tehlike sorumluluğunda veya tehlike sorumluluğuna ilişkin özel düzenlemelerde hüküm bulunmadığı takdirde, uygun illiyet bağı ve buna bağlı olarak illiyet bağının kesilmesi teorisine yer var mıdır?

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki, tehlike sorumluluklarında temel sınırlandırma zarar bakımındandır. Tehlike sorumluluklarında her türlü zarar değil, “karakteristik riskin gerçekleşmesinden doğan zararlar” tazmin edilir. Bir işletmenin faaliyetinin tehlike arz etmesi, o işletmenin faaliyetinden doğan her türlü zararın, tehlike sorumluluğu kapsamında tazmin edileceği anlamına gelmez. Kanunun lafzı yanıltıcıdır: “*Önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin faaliyetinden zarar doğduğu takdirde...*”. Tehlike arz eden faaliyetten doğan her türlü zarar değil, faaliyetin tipik (karakteristik) riskinden doğan zararlar, tehlike sorumluluğunun kapsamındadır. Bu husus TBK m.71’in madde gerekçesinde de açıkça belirtilmiştir:

---

¹³ Tandoğan, s.80.

“Maddenin birinci fıkrasında belirtilen ilkeye göre: ‘Önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletmenin faaliyetinden zarar doğduğu takdirde, bu zarardan işletme sahibi ve varsa işleten müteselsilen sorumludur.’ Bu nedenle, önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletmenin faaliyetlerini yürüten kişiler, bu faaliyetlerin gerektirdiği izni veya ruhsatı almış olsalar bile, tipik tehlike olgusunun doğurduğu tipik zarardan sorumlu olmaktan kurtulamazlar.”

Bu noktada mehzaz metne de değinmek gerekir. Tehlike sorumluluğuna ilişkin bizdeki 71. maddeye benzer bir düzenleme, İsviçre Borçlar Kanunu’nda yer almamaktadır. Tehlike sorumluluğuna ilişkin genel bir madde, İsviçre’de, hazırlayanların (*Pierre Widmer/Pierre Wessner*) adıyla *Widmer/Wessner Tasarısı* olarak anılan, Sorumluluk Hukukunun Revizyonu ve Yeknesaklaştırılması – Bir Federal Kanun Ön Tasarısı’nın¹⁴ 50. maddesinde yer almaktadır. 2000 tarihli bu ön tasarıdan sonra, İsviçre Borçlar Kanunu’nun bütününe ilişkin, kısaca OR 2020 olarak anılan bir tasarı gündeme gelmiştir (kısaltması, Borçlar Kanunu 2020 şeklinde Türkçeye çevrilebilir): İsviçre Borçlar Hukuku 2020 - Yeni Bir Genel Kısım İçin Tasarı¹⁵. 2013 yılında yayımlanan bu tasarının sorumluluk hukukuna ilişkin bölümü *Widmer/Wessner Tasarısı*’ndan önemli izler taşımakta olup *Widmer/Wessner Tasarısı*’ndaki tehlike sorumluluğuna ilişkin genel düzenlemenin bir benzeri OR 2020 Tasarısı’nın 60. maddesinde yer almıştır. Ancak OR 2020 Tasarısı kanunlaşmamıştır¹⁶. Bizdeki TBK m.71 hükmü de işte bu *Widmer/Wessner Tasarısı*’ndan alınmıştır.

¹⁴ “Revision und Vereinheitlichung des Haftpflichtrechts – Vorentwurf eines Bundesgesetzes”; metin için bkz., [www.bj.admin.ch › data › haftpflcht › vn-ve-dPDF](http://www.bj.admin.ch/data/haftpflcht/vn-ve-dPDF) (E. T. 08.11.2021).

¹⁵ “Schweizer Obligationenrecht 2020 – Entwurf für einen neuen allgemeinen Teil: OR 2020”; metin için bkz., www.swisslex.ch (E. T. 08.11.2021).

¹⁶ Widmer/Wessner Tasarısı ve OR 2020 Tasarısı hakkında genel bilgi için bkz., **Başak Baysal**, *Haksız Fiil Hukuku*, BK m.49-76, İstanbul 2019, s.24 vd.

Widmer/Wessner Tasarısı'nın "Tehlike Sorumluluğu" başlığını taşıyan 50. maddesinin birinci fıkrasını şu şekilde Türkçeye çevirmek mümkündür:

*"Önemli ölçüde tehlikeli bir faaliyetin karakteristik riskinin gerçekleşmesinin sebep olduğu zardan, bu faaliyeti icra eden kişi, hukuk düzeni tarafından izin verilmiş bir faaliyet söz konusu olsa dahi, sorumludur."*¹⁷

OR 2020 Tasarısı'nın "Tehlike Sorumluluğu" başlığını taşıyan 60. maddesinin birinci fıkrasını ise şu şekilde Türkçeye çevirmek mümkündür:

*"Önemli ölçüde tehlikeli bir faaliyet yürüten kimse, onun karakteristik riskinin gerçekleşmesinden doğan zarardan sorumludur."*¹⁸

Görüldüğü üzere, TBK m.71 hükmü, mehzını teşkil eden *Widmer/Wessner Tasarısı* ile OR 2020 Tasarısı'na uygun şekilde Türkçeye çevrilmemiştir. Arada bazı hüküm farklılıkları bir yana, asıl önemlisi çevirinin düzgün olmaması madde metninin (lafzının), hükmün amacını/ruhunu tam olarak yansıtmamasına yol açmıştır. Bununla birlikte Türk Medeni Kanunu'nun birinci maddesinin birinci fıkrasında açıkça belirtildiği üzere, kanun hükümleri sadece lafzı/sözü ile değil ruhu/özü (amacı/ratio legis) ile de uygulanır. Her ne kadar kanun hükümlerinin gerek gerekçesi gerek mehzı bağlayıcı değilse de, hükmün amacının (özünün/ruhunun) tespitinde bunlardan da yararlanır. Nitekim bir içtihadı birleştirme kararında kanunların mehzından yararlanmak gerektiği açık şekilde ifade edilmiştir: "*Kanunlarımızı yorumlarken kendi metinlerimizi*

¹⁷ "Wird Schaden dadurch verursacht, dass sich das charakteristische Risiko einer besonders gefährlichen Tätigkeit verwirklicht, so haftet dafür die Person, die diese betreibt, selbst wenn es sich um eine von der Rechtsordnung geduldete Tätigkeit handelt."

¹⁸ "Wer eine besonders gefährliche Tätigkeit ausübt, haftet für den Schaden, der durch die Verwirklichung ihres charakteristischen Risikos entsteht."

*göz önünde tutmakla beraber, yorumlarda ilmi içtihatlardan da faydalanabileceğine göre, bunların asıllarına da bakmaktan vazgeçemeyiz.”*¹⁹. Bu itibarla TBK m.71 hükmü de, mehzaz metinler ve madde gerekçesi dikkate alınarak amacına göre yorumlanmalı, tehlike arz eden işletme faaliyetlerinden doğan her türlü zarar değil, sadece tipik riskten doğan zararlar madde kapsamında değerlendirilmelidir. Örneğin bir kişi benzin istasyonunda kayıp düşürse, uğradığı zararın tazminini TBK m.71 uyarınca talep edemez. Zira benzin istasyonunun faaliyetinin tehlike arz ettiği kabul edilse dahi, istasyonun zeminin insanların kaymasına elverişli olmasından doğan zarar, onun faaliyetinin tipik riskinden doğan bir zarar olarak görülemez²⁰. Benzin istasyonunun faaliyetinin karakteristik riski, faaliyette kullanılan güçten (yanıcı madde olan benzinden) kaynaklanmaktadır. Aksi yorum, maddenin konuluş amacına/ratio legis’ine ters düşer. Aynı sebeple dinamit üreten işletmede dinamit kutularını taşıyan işçilerin yanlışlıkla kutulardan birini düşürüp üçüncü bir kişinin ayağını ezmesi veya bir kimsenin parmağının Karayolları Trafik Kanunu kapsamındaki motorlu bir aracın kapısına sıkışması tehlike sorumluluğunun kapsamında görülemez. Bu örneklerde meydana gelen zararlar, karakteristik riskin gerçekleşmesinden (dinamitin patlayıcı nitelikte olmasının veya motorlu aracın mekanik aksamının harekete geçmesinin yarattığı tehlikenin (riskin) gerçekleşmesinden) doğan zararlar değildir²¹.

Ekleme gerekir ki, *Çekin*, gerekçede yer aldığı hâlde TBK m.71 hükmünde karakteristik risk kıstasının yer almamış olmasının, ancak ihmalkârlık ya da kanun koyucunun getirdiği hükmün sonuçlarını tamamıyla öngörememiş olmasıyla izah edilebileceği görüşündedir ve nitekim bir sempozyumda (Türk Medeni Kanunu’nun Yürürlüğe Girişinin 80. Yılı Münasebetiyle Düzenlenen Sempozyum, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ankara 2007) mehzaz tasarının mimarlarından *Widmer*’in

¹⁹ İBK, 28.11.1945, E. 1945/13, K. 1945/15, RG 22.07.1946, Sayı: 6365.

²⁰ **Baysal**, s.325.

²¹ Örnekler için bkz., **Mesut Serdar Çekin**, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Madde 71 Çerçevesinde Tehlike Sorumluluğu*, İstanbul 2016, s.221, 232.

de bu hususu nazik bir ifadeyle “şaşırtıcı” (*überraschend*) şeklinde nitelendirdiğini ifade etmektedir²².

B. Uygun İlliyet Bağı Teorisinin Uygulanabilirliği

Tehlike sorumluluklarında normun koruma amacı, karakteristik risk çerçevesinde zarar unsuru bakımından bir sınırlama yapılmasını gerektirmektedir. Bunun yanı sıra illiyet bağı açısından bir sınırlamaya, yani uygun illiyet bağı ve illiyet bağının kesilmesi teorilerine ihtiyaç olup olmadığı hususu öğretide tartışmalıdır.

Türk hukukunda hâkim görüş, tehlike sorumluluklarında da uygun illiyet bağı teorisinin uygulama alanı bulacağı yolundadır. Tehlikeli faaliyet ile zarar arasında uygun illiyet bağı bulunmalıdır ve özellikle zarar görenin kusuru illiyet bağını kesebilir²³.

Diğer bir görüşe göre burada uygun illiyet bağı ve illiyet bağının kesilmesi teorilerine yer yoktur. Hareket noktası karakteristik risk kavramı olmalıdır. Uygun illiyet bağı teorisine göre zarar verici olgu, hayatın olağan akışına göre o zararı doğurmaya elverişli ise sorumluluk söz konusu olur. Tehlike sorumluluklarında karakteristik riskin gerçekleşmesinden doğan zararları, tehlikeli işletmenin faaliyetinin uygun ve normal bir sonucu olarak nitelendirmek mümkün değildir²⁴. Diğer taraftan dinamit üreten işletmede dinamit yüklü kutuları taşıyan işçilerin kutuyu üçüncü kişinin ayağına düşürmesi örneğinde, doğan zarar ile işçinin kutuyu düşürme eylemi arasında uygun illiyet bağı bulunduğu; doğan zararın hayatın olağan akışına uygun olduğu söylenebilirse de, bu zarar esasen karakteristik riskin gerçekleşmesinden doğan bir zarar olmadığından sorumlu-

²² Çekin, s.226, dn:496.

²³ Bkz., **Mustafa Tiftik**, *Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural ile Düzenlenmesi Sorunu*, 2. Baskı, Erzurum 1997, s.27 vd.; **Fikret Eren**, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 24. Bası, Ankara 2019, s.562; **Bahar Öcal Apaydın**, “Elektrik Enerjisi Nakil Hatlarının Yol Açtığı Zarardan Sorumluluk”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 27, S. 2, 2019, s.328, 336.

²⁴ Çekin, s.227.

luğun kapsamında yer almaz²⁵. Karakteristik risk teorisinin yanı sıra ayrıca illiyet bağının kesilmesi teorisine de yer yoktur²⁶.

Yargıtay'ın ise tehlike sorumluluğuna ilişkin kararlarında kullandığı kalıpta hem "işletmeye özgü tehlike" ibaresi ile karakteristik riske vurgu yapılmakta hem de illiyet bağının kesilebileceği açıkça ifade edilmektedir. Örnek olarak;

"Tehlike sorumluluğu, en ağır kusursuz sorumluluk halini oluşturmaktadır. Az önce de değinildiği gibi, işveren her türlü özen borcunu yerine getirmiş olsa dahi meydana gelen kazadan dolayı sorumluluktan kurtulma olanağı yoktur. Bu anlamda tehlike sorumluluğu mutlak bir sorumluluk olarak nitelendirilebilir. Bununla beraber belirtmek gerekir ki tehlike sorumluluğu bir "sonuç" sorumluluğu da değildir. Gerçekten zarar işletmeye özgü bir tehlikeden doğmamış, yani araya giren bir başka nedenden dolayı meydana gelmişse, işverenin bu zarardan sorumlu tutulmaması gerekir. Başka bir deyişle işyerinin işletilmesi veya bundan doğan tehlikeler ile zarar arasında uygun bir illiyet bağı bulunmuyorsa, işverenin sorumluluğundan söz edilemez. Öteki sorumluluk hallerinde olduğu gibi, tehlike sorumluluğunda da 3 halde illiyet bağı kesilebilir. Bunlar mücbir neden, zarar görenin kusuru ve 3. kişinin kusurudur. Öğretide illiyet bağı kesen nedenlerin bütün sorumluluk halleri ve bu arada tehlike sorumluluğu içinde geçerli olduğu vurgulanmaktadır. Yargıtay uygulamasında illiyet bağının sadece kusura bağlı sorumluluktan değil sebep ve özellikle tehlike sorumluluğunun kurulabilmesi için zorunlu olduğu kabul edil-

---

²⁵ Çekin, s.244.

²⁶ Çekin, s.243-244.

mektedir. İlliyet bağının kesilmesine neden olan bu çeşitli durumların öncelikle tehlike sorumluluğu içerisinde kabul edilmesi gerekir.”²⁷

Kanaatimce illiyet bağının kesilmesi bakımından öncelikle, tehlike sorumluluğuna ilişkin özel düzenlemelerden hareketle (kıyasen yararlanarak), genel bir esas ortaya konabilir mi, ona bakmak gerekir. Nitekim TBK m.71/f. 2, c. 2 hükmüne göre, “Özellikle, herhangi bir kanunda benzeri tehlikeler arzeden işletmeler için özel bir tehlike sorumluluğu öngörülmüşse, bu işletme de önemli ölçüde tehlike arzeden işletme sayılır.” Bu hükmün amacı genel tehlike sorumluluğunun uygulama alanına giren hâllerde tehlike sorumluluğuna ilişkin özel hükümlerden kıyasen yararlanmaya imkân tanımaktır²⁸. Tehlike sorumluluğuna ilişkin özel düzenlemelerin başında motorlu araç işletenin sorumluluğunu düzenleyen KTK m.85 vd. hükümleri ile nükleer tesis işletenlerin sorumluluğunu düzenleyen 05.03.2022 tarihli ve 7381 sayılı Nükleer Düzenleme Kanunu, m.12 vd. hükümlerini zikredebiliriz.

Motorlu araç işletenin sorumluluktan kurtulmasına ilişkin KTK m.86/f. 1 hükmü şöyledir:

“İşleten veya araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibi, kendisinin veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilerin kusuru bulunmaksızın ve araçtaki bir bozukluk kazayı etkilemiş olmaksızın, kazanın bir mücbir sebepten veya zarar görenin veya bir üçüncü kişinin ağır kusurundan ileri geldiğini ispat ederse sorumluluktan kurtulur.”

Görüldüğü üzere kazanın mücbir sebepten veya zarar görenin veya üçüncü kişinin ağır kusurundan ileri gelmesi tek başına işletenin so-

²⁷ Yarg. 21. HD, 28.02.2019, E. 2018/32, K. 2019/1495; aynı şekilde: 21. HD, 09.09.2012, E. 2013/1124 K. 2013/15565 (kararlar için bkz., Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi) (E.T. 13.11.2021).

²⁸ **İlhan Ulusan**, *Medenî Hukukta Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi ve Uygulama Alanı*, Ek Bölüm ile Güncelleştirilmiş 2. Tıpkı Bası, İstanbul 2012, s.363.

rumluluktan kurtulmasına yetmemekte, ilave şartlar aranmaktadır. Başka bir deyişle, işletenin illiyet bağının kesilmesi sebebiyle sorumluluktan kurtulmasının şartları ağırlaştırılmıştır.

Nükleer Düzenleme Kanunu, m.12, b. 5 ve 8 hükümleri ise şöyledir:

“(5) İşleten, doğrudan bir silahlı çatışma, hasmane hareketler, iç savaş ya da ayaklanmadan dolayı meydana gelen bir nükleer hadiseden kaynaklanan nükleer zarardan sorumlu olmaz.

(8) İşletenin, nükleer zarara neden olan nükleer hadisenin, nükleer zarar gören kişinin kastından ya da ağır ihmalden meydana geldiğini ispat etmesi hâlinde; işleten, sadece nükleer zarar gören bu kişiye karşı yetkili mahkemenin kararıyla kısmen veya tamamen sorumluluktan kurtulabilir.”

Burada ise işletenin illiyet bağının kesilmesi sebebiyle sorumluluktan kurtulmasının şartları motorlu araç işletenin sorumluluğuna nazaran daha da ağırdır. Sekizinci bentte zarar görenin kastı ve ağır ihmali sorumluluğu kaldıran bir sebep olarak öngörüldüğü hâlde, üçüncü kişinin ağır kusuru ve mücbir sebep kavramlarına yer verilmemiş, sorumluluğu ortadan kaldıran münferit bazı hâller tek tek sayılmakla yetinilmiştir ki, bunların arasında tabii afetlerin yer almadığına da işaret etmek gerekir²⁹.

---

²⁹ Kanunda zikredilen silahlı çatışma, hasmane hareketler, iç savaş ya da ayaklanmada üçüncü kişinin kastının varlığından söz edilebilse dahi, bunların dışında üçüncü kişinin kastı veya ağır ihmalinin, sorumluluğun ortadan kalkması için yeterli görülmediği hususunda bkz., **Murat Aydoğdu**, *Sivil Amaçlı Nükleer Santral İşletenin ve Nükleer Madde Taşıyanın Hukuki Sorumluluğu*, Ankara 2009, s.257. Aslında burada (özellikle hasmane hareketler ibaresinde) üçüncü kişinin kastından ziyade beklenmedik olaydan bahsetmek daha yerindedir; bkz., **Burak Hekim**, “Nükleer Enerji Alanında Hukuki Sorumluluk”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 67 (2) 2018, s.372, 373: “Bu yaklaşımla üçüncü bir kişinin ağır kusurunu aşan kastı neticesinde failin düşmanca hareketler beslemesi şartı ile illiyet bağının kesileceği sonucuna ulaşılmaktadır. Fakat Sözleşme'nin 9. maddesindeki “hostilities” ibaresinin sözlükte geçen ilk anlamı (düşmanlık) ile değil, cümle içerisindeki yeri uyarınca ve bir hukuk

Bu iki örnek bize şunu göstermektedir ki, tehlike sorumluluklarında mücbir sebep, zarar görenin veya üçüncü kişinin ağır kusurunun illiyet bağıni kesebileceği yönünde bir genelleme yapmak mümkün değildir. O hâlde her bir tehlike hâli için ayrı bir değerlendirme yapmak gerekir.

Uygun illiyet bağı teorisi gibi sorumluluğu sınırlayan veya kapsamını belirleyen normun koruma amacı teorisine burada değinmek faydalı olacaktır. *Prof. Dr. Yeşim Atamer*, konuya ilişkin monografisinde, normun koruma amacı teorisinin, teolojik (amaçsal) yorum yönteminin bir yansımasından ibaret olduğunu belirttiikten sonra, bu teoriden hareket edilse dahi, uygun illiyet bağı teorisinin bir ön eleme yapmak bakımından faydalı olduğunu, bu kuramdan da tamamen vazgeçilmemesinin yerinde olacağını ifade etmiştir³⁰. *Atamer*, eserinde “Toplu Değerlendirme” başlığı altında şu sonuca varmıştır: “*Normun koruma amacı kuramı, tutamak noktasını oluşturan bu davranış yükümlerinin yalnızca belli kişileri ve değerleri, belli tehlikelerden korumak istediği düşüncesinden yola çıkmaktadır. Dolayısıyla bir davranışın nedensellik zinciri içinde doğuracağı zararlı sonuçlardan hangileri için failin sorumlu tutulacağı da ihlal edilen davranış yükümlünün içeriğinden, amaçsal (teolojik) yorum yöntemiyle elde edilecektir.*” *Atamer*, bu sözleri TBK m.49 / eBK m.41 hükmü bağlamında söylemişse de, bu sonucu diğer sorumluluk hâllerine de teşmil etmek mümkündür.

---

terimi olarak “savaş durumu” şeklinde anlamak gerekmektedir. Paris Sözleşmesi’nde illiyet bağıni kesen sebepler olarak sayılan unsurlar; savaş da dâhil olmak üzere uluslararası karakterli silahlı çatışma, iç savaş ve yaygın kitlesel şiddet hareketleri ile sınırlandırılmalı; tek bir kişi ya da bir grup tarafından, düşmanca hareketlerle ya da başka bir saikle gerçekleştirilen fiiller (saldırı, sabotaj ya da terör eylemi) illiyet bağıni kesen sebepler arasında değerlendirilmemelidir.” (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/621188>; E.T. 26.05.2022).

³⁰ **Yeşim M. Atamer**, *Haksız Fiillerden Doğan Sorumluluğun Sınırlandırılması, Özellikle Uygun Nedensellik Bağı ve Normun Koruma Amacı Kuramı*, İstanbul 1996, s.106.

Gerçekten de kanun hükümleri, lafzının yanı sıra özü (ruhu), yani amacı (ratio legis) ile de uygulanır (TMK m.1, f.1). O hâlde öncelikle cevaplandırılması gereken husus, TBK m.71 hükmü neyi korumayı amaçlamaktadır? Burada hareket noktası, tehlikeli faaliyetin karakteristik riski olabilir. Madde metninde açıkça geçmese de, TBK m.71’de sorumluluk tesis eden normun koruma amacı, tehlikeli faaliyetin karakteristik riskinden doğan zararlarla sınırlıdır. Önce yine uygun illiyet bağı teorisinden hareket edilebilir. Ama devamında somut olaydaki tehlikeli işletme bakımından, o tür işletmelerin faaliyetinin karakteristik riskinin kapsamına mücbir sebep, üçüncü kişinin veya zarar görenin ağır kusuru dâhil midir veya ne ölçüde dâhildir şeklinde bir değerlendirme yapmak gerekir. Bu ise hukukî bir değerlendirmeyi gerektirir. Bu değerlendirmeyi, özel düzenleme bulunmayan hâllerde hâkim yapacaktır.

IV. Sair Kusursuz Sorumluluk Hâllerinde

Tehlike sorumlulukları dışındaki kusursuz sorumluluk hâllerinde de kanaatimce normun koruma amacından hareket etmek gerekir. Sorumluluğu doğuran her olay, tehlike sorumluluklarındaki kapsamda olmasa da, bir tehlike yaratır. Kanun koyucu o tehlikeyi dikkate alarak sorumluluk normunu getirmiştir. O hâlde mücbir sebep, üçüncü kişinin veya zarar görenin ağır kusuru tüm sorumluluk hâllerinde sorumluluğu ortadan kaldırılabılır şeklinde bir genelleme yapmak yerinde olmaz³¹. Her sorumluluk normu, koruma amacına göre ayrıca değerlendirilmek gerekir. Örneğin Devlet’in tapu sicilinin tutulmasından sorumluluğunu ele aldığımızda, Devlet, üçüncü kişinin ağır kusuru sebebiyle sorumluluktan kurtulabilecek midir, yoksa tapu sicilinin tutulmasının yarattığı ve normun koruma amacı kapsamında yer alan tehlikenin içine üçüncü kişinin ağır kusuru da girer mi? Kanaatimce bu yönde (normun koruma amacından hareketle

---

³¹ Nitekim Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu, m.21, f. 3, c. 2’ye göre, “Zararın, üründeki uygunsuzluğun yanı sıra üçüncü bir kişinin fiili veya ihmalinden kaynaklanmış olması imalatçı veya ithalatçının 6 ncı maddede düzenlenen tazminat sorumluluğunu azaltmaz.”

Devlet'in üçüncü kişinin ağır kusuru sebebiyle sorumluluktan kurtulamayacağı yönünde) bir değerlendirme yapılabilir. Nitekim *Prof. Dr. Lâle Sirmen* konuya ilişkin monografisinde şu görüşü dile getirmiştir: “Zararın doğmasında bir üçüncü kişinin de kusuru etkili olmuşsa, kusurun ağırlığı ne olursa olsun, sicilin yolsuz tutulmasının arz ettiği tehlike büyük olduğu için hiçbir zaman illiyet bağıni kesecek yoğunluğa erişemez.”³² Ancak bunun için Yargıtay'ın yaptığı gibi Devletin TMK m.1007 uyarınca sorumluluğunu tehlike sorumluluğu olarak nitelendirmeye ihtiyaç yoktur. Nitekim *Prof. Dr. Lâle Sirmen* de eserinde, burada bir tehlikeden bahsedilse de, gerçek anlamda bir tehlike sorumluluğunun söz konusu olmadığını belirtmiştir³³.

---

³² **Lâle Sirmen**, *Tapu Sicilinin Tutulmasından Doğan Zararlardan Devletin Sorumluluğu*, Ankara 1975, s.95.

³³ **Sirmen**, s.37.